

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات ۱۸ - ۵

تعهدات اخلاقی طرفین در قراردادهای نفتی بای بک (بیع متقابل) در ایران

^۱ فرزاد اردلان

^۲ نجات علی الماسی

^۳ منصور عطاشنه

چکیده

مقاله پیش رو سعی در بررسی پیرامون اصول قراردادی حاکم بر قراردادهای نفتی بای- بک در ایران دارد که به کرات توسط شرکت ملی نفت ایران که در مقام نمایندگی وزارت نفت ایران انجام وظیفه می کند مورد استفاده قرار می گیرند.

کشور ایران با دارا بودن مقادیر قابل توجهی از ذخایر نفت و گاز طبیعی به عنوان دومین تولید کننده و صادر کننده نفت در جهان و همچنین دومین کشور بزرگ دارنده ذخایر گازی در جهان رتبه بندی می شود در خصوص دو حوزه ی بسیار مطلوب جهت سرمایه گذاری شدن توسط سرمایه گذاران (خارجی) ر ایران می توان به توسعه ی منابع نفتی و نیز گاز طبیعی اشاره کرد که همچنان نیاز به یک سرمایه گذاری خیره کننده را می طلبد.

اختیاری کردن قراردادهای خدماتی بای- بک توسط شرکت نفت ایران به عنوان یک نیروی محرکه در جذب سرمایه خارجی و همچنین دانش عملی و مهارت لازم جهت توسعه صنعت نفت ایران که ستون فقرات اقتصاد ایران به شمار می رود از اهمیت خاصی برخوردار است. این مقاله در نظر دارد علاوه بر شناسایی قراردادهای بای بک به بررسی حقوق و تعهدات تمهید شده در این دسته از قراردادهای نفتی برای طرفین متعاقدین (پیمانکار و کارفرما) پرداخته که طی مباحث پیش رو به ترتیب اولویت مورد بحث واقع خواهند شد.

واژگان کلیدی

تعهد اخلاقی، قرارداد، بیع متقابل، تعهدات طرفین.

۱. دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، واحد امارات، دانشگاه آزاد اسلامی، دبی، امارات.

Email: fardalan87@gmail.com

۲. استاد تمام حقوق خصوصی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: Najadalialmasi@gmail.com

۳. استادیار حقوق تجارت بین الملل دانشگاه شهید چمران، اهواز، ایران.

Email: Matash1338@yahoo.com

پذیرش نهایی: ۱۳۹۸/۴/۱۹

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۲/۱۳

طرح مسأله

کشور ایران با دارا بودن ۱۵۷/۶ میلیارد (بشکه) نفت ذخایر، به عنوان دومین کشور بزرگ جهان در تولید و صادرات نفت بعد از عربستان سعودی، رتبه بندی می شود همچنین ایران به عنوان دومین کشور بزرگ جهان در عرضه تولید گاز طبیعی بعد از کشور روسیه قرار می گیرد. (قندی، لین، ۲۰۱۲)

کشور ایران به عنوان یکی از اعضای اصلی اوپک دارای اقتصاد بسیار وابسته به در آمد حاصل از صادرات نفت می باشد که در حقیقت به عنوان بزرگترین منبع تولید درآمد برای دولت ایران به شمار می رود (استعلامی، ۱۹۹۹)

هنگامی که صحبت از سرمایه گذاری در حیطه فرصت های سود آور موجود در ایران به میان می آید با این مطالب مواجه می شویم که یک کاهش قابل توجه در میزان علاقه به سرمایه گذاری در ایران در بین هر دو گروه سرمایه گذاران ایرانی و خارجی به وجود آمده است. در این میان، دو بخش اصلی که به دنبال نبود و یا کمبود این سرمایه گذاری بسیار تحت تأثیر قرار می گیرند شامل صنعت نفت و بخش گاز طبیعی خواهند بود.

از دلایل اصلی شرکت کننده در این امر می توان به موارد زیر اشاره کرد محدودیت های سیاسی و برگرفته شده از قانون اساسی و قوانین نفتی ایران که به دلیل نگرانی از به وجود آوردن حق حاکمیت بر منابع نفتی و گاز طبیعی، از هر گونه مشارکت خارجی در حیطه اکتشاف، توسعه و بهره برداری از ذخایر نفت و گاز طبیعی ممانعت به عمل آورده است، از یک طرف و از طرف دیگر تحریم های ویرانگر اعمال شده از سوی ایالات متحده آمریکا و اتحادیه اروپا توانسته اند به عنوان دو عامل بسیار مؤثر در زمینه کاستن از میزان علاقمندی در سرمایه گذاری در صنعت نفت در ایران باشند.

در اشاره به تحریم های ذکر شده در بالا ابتدا باید به این مطلب بپردازیم که تحریم ها به دو گروه اصلی تحریم های تجاری و تحریم های مالی تقسیم بندی می شوند تحریم های تجاری آن نوع از تحریم ها هستند که به منظور محدود سازی صادرات و واردات یک کشور که منتهی به تحریم کالا و خدمت در آن کشور می شود اعمال می شوند (پرت و علیزاده، ۲۰۱۷).

تحریم های مالی آن دسته از تحریم ها هستند هدف خود را سیستم بانکی و موسسات مالی یک کشور قرار می دهند تا مانع از هر گونه معاملات و نقل و انتقالات مالی آن کشور در سطح جهانی شوند (اندرسون، ۲۰۰۸)

در سالهای اخیر ایران همواره متحمل تحریم های بی سابقه و بسیار کمر شکن اعمال شده از سوی ایالات متحده آمریکا و اتحادیه اروپا بوده است که به منظور بازداری ایران از پیشرفت در برنامه هسته ای اش اعمال شده اند.

این تحریم ها به گونه ایی بوده اند که تمام فعالیتهای مرتبط به علوم و فناوری در این زمینه را به اضافه فعالیتهای اقتصادی و صنایع دفاعی تحت الشعاع قرار داده اند مخرب ترین تحریم ها در این میان تحریم های اعمال شده بر بانک مرکزی ایران و نفت ایران بوده اند این تحریم ها از طریق ایجاد مانع در برابر انجام هر گونه معامله در حوزه صنعت نفت و گاز طبیعی و نیز هر نوع فعالیت مالی انجام شده توسط بانک مرکزی ایران در سطح بین المللی با قصد فلج کردن اقتصاد ایران را دارند (صادقی، بروجردی، ۲۰۱۲)

تحریم های اتحادیه اروپا با تمرکز بر حوزه بانکداری، تجارت و واردات گاز همگام با وضع جریمه های سنگین مانند مصادره اموال متعلق به شخصیتهای حقیقی و حقوقی که قصد یاری رساندن به ایران را در عرصه فناوری داشته اند و توانسته است مشکلات عدیده و فراوانی را در حیطه کار و تجارت بین ایران و اروپا ایجاد کند (پرت و علیزاده، ۲۰۱۷)

به بیان دیگر تحریم های اتحادیه اروپا در بانک مرکزی ایران و صنایع فولاد و گاز اقداماتی مؤثر در جهت ایجاد تنش قابل توجه در تجارت میان ایران و اتحادیه اروپا بوده است. از این رو بیشتر سازمانهایی که قصد ورود به مقوله تجارت با ایران را دارند به دنبال اینکه این انتظار را خواهند داشت که با موانع زیادی روبرو خواهند شد به عنوان نمونه لزوم بر کسب مجوزهای لازم در مورد کالاها و خدمات ها فاز تحریم مانند داروها (چنین، ۲۰۱۲) (فاینشال تایمز، ۲۰۱۲) دچار یک نوع بی علافگی در این امر شده اند.

مشکلات اقتصادی موجود در ایران دارای عوامل دیگری نیز می باشد که می توان به نظام آشفته اداری موجود در کنار پرداخت های با تأخیر به طور مکرر اشاره نمود (بورگر و دهقان، ۲۰۱۲)

کاهش ظرفیت حمل و نقل دریایی حاصل از اعمال تحریم های ذکر شده بر بنادر اصلی ایران و نیز تحریم شرکتهای ارائه دهنده خدمات بیمه در زمینه کشتیرانی (چنین، ۲۰۱۲، حورث، ۲۰۱۵)

در کنار نیاز به پرداخت هزینه های گزاف به اشخاص حقیقی و حقوقی که به عنوان واسطه در امر دور زدن تحریم ها عمل می کنند از عوامل دیگر دلسردی سرمایه گذاران در امر تجارت با ایران هستند (فاینشال تایمز، ۲۰۱۲)

در این میان اتخاذ قراردادهای خدماتی می تواند از طریق جذب سرمایه خارجی وارد شوند و توسط شرکت های نفتی بین المللی بر ظرفیت کشور سرمایه پذیر در جذب سرمایه خارجی بسیار تأثیر گذار باشند. (قندی، لین، ۲۰۱۴). اگرچه قراردادهای خدماتی استفاده شونده در ایران دارای سه نسل می باشد اما به طور معمول از این نوع قراردادهای خدماتی بای- بک یاد می شود. (قندی، لین، ۲۰۱۴)

قراردادهای بای بک در ایران که به عنوان ستون فقرات در این بخش انرژی کشور همواره مورد توجه بوده اند به گونه ای توسط شرکت ملی نفت ایران تهیه و تنظیم می شوند (قندی، لین ۲۰۱۴) که در آن ممنوعیت های بی نهایت سخت گیرانه قانون اساسی بر مسئله حق حاکمیت خارجی بر منابع نفت و گاز کشور پیش بینی و گنجانیده شده است به گونه ایی که شرکت های نفت بین المللی را از یافتن هر گونه حق حاکمیت بر این منابع بازمی دارد (قندی، لین ۲۰۱۲)

از آنجا که به دنبال عقد قراردادهای بای بک، شرکت نفت بین المللی عهده دار توسعه میدانهای نفتی مورد قرارداد می شود شرکت ملی نفت ایران امکان برخورداری همزمان از داشتن هر دو فرصت سرمایه و فناوری خارجی را می یابد. (ون گراواندال، مازراتی ۲۰۰۶)

اولین قرارداد بای بک در سال ۱۳۷۴ هـ ش بین ایران و شرکت نفت کونوکو منعقد گردید. (علیخانی، ۲۰۰۰) از آن پس، قراردادهای متنوع دیگری به امضا رسیده است (قندی، لین ۲۰۱۴)

قرارداد بای بک که متعاقب انعقاد آن حق اکتشاف و توسعه میدان های نفتی و مزایای گاز طبیعی مورد قرارداد به ازای دستمزد از پیش تعیین شده را به پیمانکار می دهد، هیچ گونه حقی مبنی بر کنترل منابع استخراج شده و زیر زمینی را به وی (پیمانکار) نداده و به عنوان یک قرارداد بلند مدت، بر رابطه بین پیمانکار و کارفرما، فرمانروایی می کند. (قندی، لین ۲۰۱۴)

تحت یک قرارداد بای بک، واژه «پیمانکار» به شرکت (خارجی) اطلاق می گردد که وارد معامله با شرکت ملی نفت ایران که به عنوان یک شرکت دولتی شناخته می شود، می گردد و به دنبال عقد قرارداد، متعهد می شود که کلیه سرمایه و مهارت لازم جهت توسعه میدان های نفتی و یا گاز طبیعی مورد قرارداد را تأمین نماید. همچنین، واژه کارفرما اشاره به شرکت ملی نفت ایران به عنوان نماینده وزارت نفت دارد.

در بند اول قانون نفت ایران ۹ مهر ۱۳۶۶ هـ ش واژه «قرارداد» این گونه تعریف می گردد "یک توافق قانوناً تعهد آور منعقد شده بین وزارت نفت و واحد اجرایی عهده دار امر اجرا و انجام بخشی از عملیات نفتی منطبق و موافق با قوانین کشور ایران"

به علاوه در بند سوم همین قانون نفت ایران این امر به تصریح آمده است که هرگونه حق تصمیم گیری، حاکمیت و مالکیت بر سر منابع نفتی به دولت اسلامی تعلق دارد و وزارت نفت موظف و مکلف است طبق آن رفتار نماید.

قرارداد خدماتی بای- بک ایرانی، به توافقی اشاره دارد که بین شرکت ملی نفت ایران از یک طرف و شرکت نفت بین المللی از طرف دیگر انجام می شود و طبق آن شرکت نفت بین المللی عهده دار توسعه میدان های نفتی مورد قرارداد شده، در حالیکه هنگام رسیدن به مرحله تولید آن را به طور کامل به شرکت ملی نفت ایران تحویل می دهد. (قندی، لین ۲۰۱۲)

این مقاله سعی دارد به بررسی چارچوب و قالب عمومی قراردادهای بای- بک در ایران

بپردازد اگرچه واضح است هر قرارداد دارای شروط و ویژگی های منحصر به فرد و خاص خود می باشد.

الف) حقوق و تعهدات پیمانکار

۱- حقوق پیمانکار

۱-۱ دریافت حق الزحمه و جبران هزینه ها

به دنبال صدور تأیید و موافقت انجام شده از سوی شرکت ملی نفت ایران مبنی بر اینکه پروژه ی تحت قرارداد به طور کامل به اجرا و انجام رسیده است. شرکت نفت بین المللی به عنوان پیمانکار در قرارداد بایک مورد نظر مستحق دریافت کلیه حق الزحمه و نیز هزینه های جبرانی خویش خواهد شد.

این پرداخت توسط شرکت ملی نفت ایران به عنوان کارفرما در قرارداد بایک- بک به طور کامل بر طبق یک توافق از پیش تعیین شده مندرج در قرارداد از محل سود حاصل از فروش نفت پروژه تحت قرارداد تا درصد معینی انجام می پذیرد. همچنین مبلغی به عنوان بازگشت سرمایه به ازای خدمات ارایه شده توسط پیمانکار شامل: خدمات مشاوره مهندسی، خدمات مرتبط به فناوری و تجهیزات، مساعده های مالی، خدمات مربوط به فعالیتهای مرتبط ساختمانی و نیز تأمین منابع از همین محل برای پیمانکار توافق می گردد. (قندی، لین، ۲۰۱۲)

طبق شرایط و ضوابط تنظیم شده و پیش بینی شده در قرارداد بایک- بک ایرانی، کلیه هزینه های نفتی، هزینه های سرمایه ای و غیر سرمایه ای به علاوه نرخ سود مرتبط به تأمین مالی پروژه و نیز هزینه های مرتبط به ارائه خدمات بانکی در کنار مخارج مرتبط با مالیات و در آمد و عوارض می باید به طور کامل از محل سود حاصل از فروش نفت پروژه ی مورد قرارداد تا بیشینه (سقف) ۶۰٪ تأمین گردد. (حنایی، ۲۰۱۰)

مقدار حق الزحمه هنگام عقد قرارداد تعیین می گردد و امکان انطباق همراه با تغییرات مربوط به پرداخت ها در برنامه جامع توسط ایران را دارد همچنین پرداخت حق الزحمه بر مبنای یک مبلغ از پیش تعیین شده و ثابت قیمت نفت و یا معادل ریالی آن از سهم تولید، تعیین می گردد.

با وجود آنکه پیمانکار در یک قرارداد بایک ایرانی می تواند همواره انتظار برای پرداخته شدن با یک مقدار ثابت و از پیش تعیین شده ی حق الزحمه ردا داشته باشد. اما، در این میان تضمینی برای پرداخته شدن سود سرمایه به صورت ثابت وجود ندارد. (فراهانی، ۲۰۰۰)

۱-۲ دریافت سود سرمایه

سود سرمایه ی سرمایه گذاری شده توسط پیمانکار در قرارداد بایک- بک، توسط شرکت ملی نفت ایران به عنوان کارفرما در قرارداد و منطبق بر نرخ سود تعلق گرفته توسط بانک مرکزی

ایران جهت مساعده ای مالی، به طور کامل پرداخت می گردد. همچنین سود متعلق به کلیه پرداختهای معوقه بر اساس نرخ سود بین بانکی ***به اضافه یک مبلغ بالا بود محاسبه شده و پرداخت می گردد. در یک قرارداد بای-بک ایرانی اگرچه قرار است کلیه بازپرداخت ها اعم از بازپرداخت هزینه های اصلی و جبرانی به طور کامل انجام شود، اما به دلیل شرایط بسیار متغیر سیاسی و اقتصادی حاکم بر ایران، به جز پرداخت مقدار ثابت و از پیش تعیین شده حق الزحمه که در هنگام عقد قرارداد صورت می گیرد، هیچ تضمینی برای پرداخت سود سرمایه وجود ندارد.

۳-۱ پاداش مناسب

در قراردادهای بای بک ایرانی، شرکت ملی نفت ایران به عنوان کارفرما در قرارداد، مبلغی را به عنوان پاداش در نظر گرفته است که آن را به پیمانکارانی اعطاء می کند که توانسته باشند با استفاده و بهره بردن از دانش فناوری و مهارت لازم هزینه های مربوط به انجام پروژه و زمان تحویل پروژه را تا حد قابل توجهی کاهش دهند.

در مقایسه یک قرارداد بای بک با یک قرارداد مشارکت در تولید در می یابیم که از آنجا که بر خلاف قرارداد مشارکت در تولید پیمانکار در آن از تولید سهم می برد، در قرارداد بای بک هیچ سهمی برای پیمانکار از تولید پروژه مورد نظر در نظر گرفته نمی شود لذا پیمانکار در قرارداد بای بک انگیزه ایی جهت انجام دادن پروژه با استفاده از روش های استاندارد و مهارت مورد نیاز و لازم را ندارد با تمهید پاداش مناسب در قراردادهای بای بک ایرانی پیمانکار دارای انگیزه لازم جهت استفاده حداکثر از روش های استاندارد و مهارت لازم در انجام پروژه به منظور کاهش هزینه ها و زمان تحویل پروژه شده، تا به این وسیله مستحق دریافت پاداش گردد. در صورتیکه کاهش هزینه های پروژه به گونه ای انجام شود که کمتر از سقف سرمایه تعیین شده در پروژه شود، اعطای پاداش سه ماه قبل از خاتمه زمان پرداخت انجام می گیرد. (صابر، ۲۰۱۰).

هیچ بازپرداختی جهت هزینه های انجام شده در پروژه که فراتر از سقف سرمایه تعیین شده در قرارداد باشند، توسط شرکت ملی نفت ایران انجام نخواهد شد.

۴-۱ امنیت

به منظور برخوردار شدن شرکت نفت بین المللی به عنوان پیمانکار قرارداد بای بک توسط شرکت ملی نفت ایران به عنوان کارفرما در قرارداد بای بک در خصوص یک برنامه جامع تأمین امنیت، یکی از شروطی که در قراردادهای بای-بک ایرانی پیش بینی و تعبیه شده است شرط مربوط به اجرای استراتژی حق امنیت برای پیمانکار است حق برخوردار بودن از امنیت کامل در کشور سرمایه پذیر (ایران) برای سرمایه گذار (پیمانکار - شرکت بین المللی) که به عنوان یک حق بدیهی، مسلم و لازم التاسیس برای پیمانکار محسوب می شود و شامل گستره ی وسیعی بوده که از آن جمله می توان به حق داشتن امنیت در زمینه های فیزیکی (جسمی و جانی)،

اجتماعی، سیاسی، مالی حقوقی مربوط به بیمه شغل و بیکاری، بیمه سلامت و امنیت در حقوق مربوط به جبران خسارت در زمینه های صنعتی، ماشین آلات و کارخانه اشاره نمود. نظر به آنکه شرکت(های) نفت بین المللی ترجیح می دهند کشوری را جهت سرمایه گذاری انتخاب نمایند که احترام و رعایت حقوق اساسی و اولیه بشری در آن یک اصل محسوب می شود. قانون نفت ایران مصوب سال ۱۳۶۶ هـ ش در تبصره ۱۰ خود به این مهم به عنوان یک اصل و وظیفه اصلی توسط وزارت نفت اشاره نموده و بیان می دارد:

« تأمین شرایط دارای امنیت مطلوب و موافق جهت خلق انگیزه و جذب کارایی ها و کفایت ها در کنار لیاقت ها و شایستگی ها»

۲- تعهدات پیمانکار

۱-۲ احترام و رعایت حقوق و قوانین جاری در کشور سرمایه پذیر (میزبان)، شرکت نفت بین المللی به عنوان پیمانکار در قرارداد بای- بک موظف است به قوانین حقوقی کشور میزبان احترام گزارده و متعهد است که اطمینان حاصل نماید در عملکرد خویش از قوانین حقوقی ایران اطاعت و پیروی می کند و مطابق آن عمل می نماید مقررات مربوط به کار و اشتغال در ایران که می باید توسط شرکت نفت بین المللی مورد رعایت واقع گردند می تواند شامل مواردی شود که بشرح آن در ادامه خواهیم پرداخت از جمله اینکه

مطابق با قانون کار ایران مصوب ۱۳۶۸ هـ ش تبصره ۱۲۰ «اقوام و ملل غیر ایرانی اجازه کار کردن در ایران را دارند اگر دارای ویزای معتبر جهت ورود به ایران همراه با اجازه ی اشتغال در یک حوزه مشخص باشند و نیز کلیه ی مجوزهای کار آنها منطبق بر قوانین کار در کشور ایران باشد.»

بعلاوه در قانون کار ایران مصوب ۱۳۶۸ هـ ش تبصره ۱۲۴ تصریح شده است «کلیه مجوز های کار باید برای بازه زمانی حداکثر یک سال صادر، تجدید و/یا تمدید شوند»

۲-۲ رعایت استانداردهای بین المللی

از جمله تعهدات برشمرده شده برای پیمانکار در قرارداد بای بک تعهد نسبت به رعایت و بکارگیری استانداردها و الگوهای بین المللی در توسعه ی پروژه ی تحت قرارداد است. (صابر، ۲۰۱۰)

از آنجا که شرکت نفت بین المللی به عنوان پیمانکار در قرارداد بای بک هیچ حقی مبنی بر داشتن سهم از تولید نفت پروژه ی مورد قرارداد ندارد (برخلاف پیمانکار در قرارداد مشارکت در تولید) (قندی، لین، ۲۰۱۴)

لذا ترجیح می دهد با استفاده از شیوه های فاقد استاندارد های بین المللی به انجام پروژه بپردازد. عمل کردن مطابق با استانداردهای بین المللی علاوه بر آنکه می تواند منتهی به کاهش

قابل توجه در هزینه های پروژه و نیز زمان تحویل پروژه گردد. در برقراری دوستی زیست محیطی نیز نقش دارد شرکت ملی نفت ایران که به عنوان یک شرکت دولتی و نماینده وزارت نفت در مقام کارفرما و ناظر بر اجرای پروژه ی مورد قرارداد در قراردادهای بای یک انجام وظیفه می کند باید این موضوع مهم را در نظر داشته باشد.

۳-۲ اولویت دهی به نیروی کار محلی (ایرانی)

منطبق با قانون کار ایران، پیمانکار یک قرارداد خدماتی در ایران مکلف است هنگام جذب نیروی کار، تمرکز و اولویت خود را بر جذب نیروی ایرانی بگذارد مگر آنکه نیروی ایرانی دارای مهارت و کارایی لازم که صلاحیت وی را برای جذب شدن در حوزه تخصصی و کاری مورد نظر محقق نماید وجود نداشته باشد نیروی کار غیر ایرانی جذب شده موظف است به آموزش نیروهای ایرانی آموزش دیده بتواند جایگزین نیروها و متخصصین خارجی در پروژه های بعدی باشند.

در همین راستا، شرکت ملی نفت ایران، به عنوان یک شرکت دولتی که مسوول برآوردن نیازهای دولت ایران چه در حوزه ی مالی و چه در حوزه ی غیر مالی می باشند، همواره می کوشد مطابق با قانون کار ایران، اصل حفظ درصد بالای نیروی مشغول به کار ایرانی نسبت به خارجی را تعقیب نماید (قندی، لین ۲۰۱۲)

۴-۲ آموزش، انتقال فناوری و تضمین کارایی

قراردادهای خدماتی بای یک ایرانی به عنوان یک وسیله کارآمد و مؤثر در جذب همزمان سرمایه و مهارت خارجی به طور مکرر مورد استفاده ی شرکت ملی نفت ایران جهت توسعه صنعت نفت می باشند (قندی، لین ۲۰۴)

در قراردادهای بای یک ایرانی، شرکت نفت بین المللی به عنوان پیمانکار قرارداد متعهد میگردد که علاوه بر آنکه نیروی کار ایرانی را هنگام جذب نیرو در اولویت قرار دهد از طریق آموزش دادن به نیروهای ایرانی دانش و فناوری لازم جهت انجام پروژه های بعدی به ایران منتقل نماید.

۵-۲ تأمین مالی پروژه

تحت یک قرارداد خدماتی بای - یک در ایران پیمانکار متعهد می گردد هزینه ها و خرج های مربوط به انجام پروژه ی تحت قرارداد را تأسیس نماید.

هزینه های مرتبط با پروژه شامل هزینه های سرمایه ای و غیر سرمایه ایی از قبیل هزینه های جاری، هزینه های گمرکی، هزینه های مربوط به مالیات و عوارض در کنار هزینه های مربوط به تأمین اجتماعی و بهره های مالی می باشند. اگرچه کلیه هزینه های صرف شده توسط پیمانکار در انجام پروژه می باید توسط شرکت ملی نفت ایران به وی بازپرداخت شود. اما هیچ

تضمینی در این خصوص از سوی شرکت ملی نفت ایران صادر نمی شود. عدم ارائه تضمین از سوی بانک مرکزی در خصوص حمایت از پیمانکار در قرارداد بای- بک که به عنوان تأمین کننده مالی پروژه در نظر گرفته می شود و به عنوان یکی از مشخصه ها و ویژگی های متعلق به قراردادهای بای- بک مدل ایرانی مورد توجه واقع می شود. (شیروی، ابراهیمی، ۲۰۰۶)

۲-۶ پرداخت مالیات

همانطور که قبلاً اشاره گردید، پیمانکار در قرارداد بای- بک متعهد می گردد کلیه هزینه های مربوط به انجام پروژه ی تحت قرارداد را که شامل هزینه های مالیاتی نیز می شود پرداخت نموده و شرکت ملی نفت ایران نیز می بایست تمامی هزینه ی صرف شده را به وی بازپرداخت نماید. طبق قانون حمایت و تشویق سرمایه گذار خارجی (FIPPA) تمامی سرمایه گذاران خارجی که قصد سرمایه گذاری در ایران را دارند مشمول پرداخت کردن مالیات از محل درآمد ایرانی خود می شوند. در همین راستا، قانون مالیات های مستقیم در تبصره ۲ از ماده ۱۰۵ تصریح دارد که کلیه افراد حقیقی و حقوقی که در ایران به فعالیت اقتصادی مشغول هستند موظف به پرداخت کردن مالیات بر مبنای نرخ ثابت ۲۵٪ می باشند و این مالیات بر کلیه ی درآمدهایی که حاصل فعالیت مستقیم آنها و یا فعالیت از طریق شعبات وابسته آنها در ایران است، وضع می گردد. همچنین درآمدهای حاصل شده توسط آنها که به واسطه ی اعطای مجوزها و گواهینامه ها و ارائه ی خدمات مرتبط به انتقال فناوری و آموزشی بوده است مشمول پرداخت مالیات می شوند در ادامه، قانون مالیات های مستقیم در تبصره ۲ بند ۱۰۶ به صراحت بیان می دارد « طرح معافیت مالیاتی شامل کسانی می شود که در فعالیت های اقتصادی خویش از کالاها و خدمات تولید شده در ایران بهره برند»

۲-۷ احترام به قانون کار در ایران

در توصیف رعایت قانون اشتغال در ایران، باید خاطر نشان کرد که پیمانکار در قرارداد بای- بک ایرانی مکلف و موظف است که طبق قانون کار ایران، ملل خارجی، مجاز به کار در ایران خواهند بود، مشروط بر آنکه دارای ویزای معتبر ورود به ایران همراه با اجازه کار در حوزه مشخص باشند و همچنین کلیه ی مجوز های مربوط به کار آنها، منطبق بر قوانین کار کشور ایران و برای دوره زمانی حداکثر یک سال صادر و تجدید و تمدید شده باشد. به علاوه، قانون کار ایران، کلیه ی مراجع صادر کننده ذی صلاح را مکلف به ارائه همکاری لازم در امر صدور ویزا و مجوز کار و نیز مجوز اقامت نموده است.

۲-۸ تأسیس دفتر نمایندگی

طبق مصوبه مجلس شورای اسلامی، کلیه ی شرکتهای خارجی دارای فعالیت اقتصادی در

ایران که به طور قانونی به ثبت رسیده اند، مکلف به تأسیس دفتر شعبه به عنوان نماینده ی خود جهت تحقق اهدافشان و نیز انجام معاملات تجاری هستند شعبه شرکت خارجی در ایران به عنوان شاخه ایی از شرکت مادر فعالیت نموده و به عنوان شرکت تابعه ی شرکت مادر در نظر گرفته می شود. شرکت تابعه در تمام حوزه های فعالیتی خویش اعم از کار، مالیات و عوارض، تأمین اجتماعی و سایر موارد، مشمول اصل اطاعت از قوانین جاری در ایران بوده و حمایت از حقوق قانونی وی توسط دولت کشور سرمایه پذیر (ایران) انجام می پذیرد

۹-۲ ثبت، نگهداری و گزارش اسناد و مدارک حسابداری

اسناد و سوابق مرتبط با پروژه ی تحت قرارداد بای- بک شامل مستندات وابسته به حق مالکیت بردارایی ها، که از ضروریات مورد نیاز جهت پرداخت دیون می باشند، و همچنین کلیه اسناد مربوط به مرادوات و رویدادهای مالی و غیر مالی که وابسته به پروژه ی مورد نظر می باشند باید توسط پیمانکار قرارداد بای- بک مطابق با شیوه های استاندارد بکار رفته در سیستم حسابداری ایران مانند جداول آنالیز معاملات برای مدت یک سال مالی تهیه و تنظیم شوند. همچنین شرکت نفت بین المللی به عنوان پیمانکار در قرارداد بای- بک متعهد می گردد امکان دسترسی شرکت ملی نفت ایران که به عنوان کارفرما و ناظر پروژه در قرارداد های بای- بک در نظر گرفته می شود را به کلیه اسناد و مدارک، سیاهه ارقام و نیز مستندات موجود در صورت درخواست وی فراهم آورد و با گزارش دهی مناسب اطلاعات لازم را در اختیار وی گذارد. با علم به این مطلب که شرکت ملی نفت ایران حق دارد یک حسابدار معتمد ایرانی/ غیر ایرانی را جهت ارزیابی اسناد تنظیم یافته مذکور و تعیین میزان صحت، دقت و مطابقت آن ها با قوانین حقوقی جاری ایران اختیار نماید.

۱۰-۲ بیمه مسئولیت

بیمه مسئولیت بخشی از سیستم بیمه های عمومی است که بیمه گذار را در جبران خسارات تحت پوشش و حمایت قرار می دهد، " بیمه مسئولیت مدنی جامع " که تحت عناوین "بیمه مسئولیت فعالیت اقتصادی" و " بیمه مسئولیت فعالیت تجاری" نیز خوانده می شود نوعی پوشش بیمه ای می باشد که بیمه گذار را در برابر انواع مطالبات خسارتی مربوط به آسیب های مدنی، خسارات مرتبط با دارایی ها و املاک و نیز هزینه های مربوط به دعاوی حقوقی مطرح شده به دنبال رویدادن حوادث، تحت پوشش قرار می دهد در قراردادهای بای- بک ایرانی، پیمانکار(شرکت نفت بین المللی) متعهد می گردد با اتخاذ بیمه مسئولیت، کلیه کارکنان کارخانه جات و ماشین آلات مرتبط در اجرای پروژه ی تحت قرارداد را تحت پوشش و حمایت بیمه ای قرار دهد. طول مدت اعتبار پوشش بیمه ای مذکور باید از زمان شروع پروژه تا ابتدای دوره بهره برداری از پروژه را پوشش دهد.

به عبارت دیگر طول مدت اعتبار پوشش بیمه ایی برابر طول مدت اعتبار قرارداد بای- بک مربوطه است.

۲-۱۱ تنظیم و تسلیم اظهار نامه ها و اقرار نامه های مالیاتی

همانطور که قبلاً ذکر گردید مطابق با تبصره ۲ بند ۱۰۵ قانون مالیات مستقیم، یک نرخ مالیاتی ۲۵ درصد بر درآمد کل حاصل شده توسط پیمانکار در قرارداد بای- بک (شرکت نفت بین المللی) وضع می گردد از اینرو شرکت نفت بین المللی متعهد می گردد کلیه امور مربوط به تنظیم و تسلیم اظهار نامه ها و اقرار نامه های مرتبط به مالیات متعلقه به پروژه ی تحت قرارداد را از طریق دفتر شعبه خود در ایران انجام دهد اگرچه کلیه وظایف و تکالیف مالیاتی مربوط به پروژه تحت قرارداد بای- بک، توسط پیمانکار (شرکت نفت بین المللی) پرداخت می گردد، کلیه مبالغ توسط کارفرما (شرکت ملی نفت ایران) به پیمانکار (شرکت نفت بین المللی) بازپرداخت می گردد و انجام بازپرداخت پس از اینکه پروژه به طور کامل انجام یافت، صورت می پذیرد.

ب) حقوق تعهدات کارفرما

۱- حقوق کارفرما

شرکت ملی نفت ایران به عنوان کار فرما در قرارداد خدماتی بای- بک دارای گروه اصلی از حقوق می باشد که شامل حقوق مالی و حقوق غیر مالی می شوند

۱-۱ حقوق مالی کار فرما

حقوق مالی به آن دسته از حقوق اشاره دارد که می توانند به معادل پولی ارزش خود تبدیل شوند به بیان دیگر قابلیت تبدیل شدن به پول را دارند در ادامه به حقوق مالی شرکت ملی نفت ایران که به عنوان کارفرما در قرارداد بای- بک در نظر گرفته می شود پرداخته می شود.

۱-۱-۱ حق فسخ کردن قرارداد

تحت قراردادهای بای بک ایرانی شرکت ملی نفت ایران به عنوان کارفرما در قرارداد بای بک حق دارد قرارداد را فسخ نماید اگر شرکت نفت بین المللی موفق به رعایت تعهدات خویش نشود و قرارداد مذکور نقض شود از آنجا که در اکثر قراردادهای منعقد شده نقض قرارداد از سوی شرکت نفت بین المللی صورت می پذیرد، لذا فسخ قرارداد از سوی شرکت نفت ملی ایران انجام می پذیرد بدیهی است در صورتی که نقض قرارداد از سوی هر یک از طرفین در گیر قرارداد انجام شود، طرف مقابل می تواند نسبت به فسخ قرارداد مذکور اقدام نماید

۱-۱-۲ حق الزام به اجرای تعهد

به دنبال آنکه نقض قرارداد بای- بک متعاقب شکست پیمانکار در اجرای تعهداتش واقع می شود، کارفرما (شرکت ملی نفت اییرا) می کوشد در در کنار اعطای یک دوره مهلت ۹۰ روزه، وی را ملزم به رعایت تعهدات معوقه اش بنماید

۳-۱-۱ حق مطالبه خسارت

در قرارداد بای- بک ایرانی، هر گونه ضرر و یا زیان تحصیل شده توسط پیمانکار(شرکت نفت بین المللی) نیز کارفرما(شرکت نفت ملی ایران) مشمول انجام پیگرد قانونی خواهد بود در صورتی که پیمانکار (شرکت نفت بین المللی)، ضرر و یا زیانی را که ناشی از عدم رعایت استانداردهای بین المللی لازم در انجام پروژه است متوجه کارفرما(شرکت نفت ملی ایران) نماید، کارفرما می تواند طی یک شکایت حقوقی، خسارت خویش را از پیمانکار مطالبه نماید این موضوع ایجاب می نماید شرکت نفت بین المللی (پیمانکار)، با اختیار کردن پوشش بیمه مسئولیت خود را در زمان وقوع ضرر حمایت نماید.

۲- حقوق غیر مالی کارفرما

حقوق غیر مالی به آن دسته از حقوق اشاره می کند که می توانند با معادل پولی خود جایگزین شوند و به عبارتی قابل معاوضه با مال نیستند. برخی از عمده حقوق غیر مالی که متعلق به کارفرما (شرکت نفت ملی ایران) در قرارداد بای- بک ایرانی می باشند شامل موارد زیر است:

۱-۲ حق بازرسی و نظارت بر پروژه تحت قرارداد

با پیش بینی کردن حق بازرسی و نظارت برای کارفرما(شرکت ملی نفت ایران) در قرارداد های بای- بک ایرانی، شرکت ملی نفت ایران این عنوان را به دست می آورد تا در تمام مراحل انجام پروژه ی تحت قرارداد، بازرسی و نظارت خود را اعمال نماید در مقابل، شرکت نفت بین المللی (پیمانکار) متعهد می گردد تا کلیه اطلاعات و مدارک مورد درخواست را برای شرکت ملی نفت ایران (کارفرما) فراهم آورد.

۲-۲ حق نظارت بر خدمات آموزشی

شرکت نفت ملی ایران(کارفرما) در قراردادهای بای- بک، این حق را دارد تا در مورد خدمات آموزشی ارائه شده توسط شرکت نفت بین المللی(پیمانکار)، نظارت خود را اعمال نماید شرکت نفت ملی ایران می بایست اطمینان حاصل نماید که خدمات آموزشی ارائه شده دارای شرایطی از کارایی در تربیت نیروی آموزش دیده مورد نیاز برای پروژه های آینده هستند

۳-۲ حق انتخاب و گزینش طرح بیمه ای مناسب

شرکت نفت ملی ایران به عنوان کارفرما در قرارداد های بای بک ایرانی این حق را می باید که پوشش بیمه ای مناسبی را مد نظر قراردادن الزام تعیین شده از سوی قانون کار ایران به این امر و نیز با توجه به اولویت بخش اشتغال نیروی کار ایرانی در پروژه های تحت قرارداد بای بک انتخاب نماید

۳- تعهدات کارفرما

در قراردادهای بای بک ایرانی، کارفرما (شرکت ملی نفت ایران) دارای دو گروه اصلی از تعهدات می باشد که در ادامه آمده اند؛

۱-۳ تعهدات بازپرداخت هزینه ها

تحت قراردادهای بای بک ایرانی شرکت ملی نفت ایران به عنوان کارفرما متعهد می گردد کلیه هزینه های مجاز را که توسط شرکت نفت بین المللی (پیمانکار) در انجام پروژه ی تحت قرارداد صرف شده اند به پیمانکار بازپرداخت نماید.

همچنین متعهد می شود مبلی را به عنوان سود پروژه به پیمانکار پرداخت نماید شرکت ملی نفت ایران زمانی به تعهد خود در بازپرداخت هزینه ها عمل می نماید که تأیید نماید پروژه ی مورد نظر از نظر تجاری قابل بهره برداری پایا می باشد

۲-۳ تعهد به صادرات محصول

از آنجا که شرکت ملی نفت ایران قرار است کلیه ی هزینه های صرف شده توسط شرکت نفت بین المللی را از محل درآمد حاصل از نفت پروژه بازپرداخت نماید، به عنوان کارفرما متعهد می گردد و با صادرات نفت حاصل از پروژه ی تحت قرارداد اطمینان حاصل نماید که کلیه ی هزینه های پیمانکار بازپرداخت خواهد شد.

و در پایان اشاره به تعهدات غیر مالی کارفرما که توسط شرکت ملی نفت ایران به عنوان کارفرما در قرارداد بای- بک به ذمه گرفته می شود به منظور بهینه سازی و سرعت بخشی به عملیات توسعه پروژه تحت قرارداد می شود. تأمین پروژه به وسیله فراهم آوری کلیه مجوز ها و پروانه های لازم مربوط به انجام پروژه و نیز فراهم کردن شرایط لازم و ضروری به منظور ارتقاء بخشی به مدیریت پروژه از جمله اقدامات مربوط به بخش های ساختمانی، راهسازی، آب و ... به عنوان اقدامات ضروری جهت کاهش هزینه ها و زمان تحویل پروژه تحت عنوان تعهدات غیر مالی کارفرما در نظر گرفته می شوند.

نتیجه گیری

قراردادهای خدماتی بای بک در ایران که به عنوان یک نیروی محرکه جهت جذب سرمایه و مهلت خارجی بسیار مورد نیاز در امر احیاء و دوباره سازی صنعت نفت ایران همواره مورد توجه بوده اند، به طور مکرر توسط شرکت ملی نفت ایران به نمایندگی از وزارت نفت ایران مورد استفاده واقع می شوند. شرایط و ضوابط قراردادی موجود در قراردادهای بای بک ایرانی آن چنان با مهارت و دقت طراحی و تمهید شده اند که استفاده از قراردادهای بای بک یک امکان دسترسی به سرمایه و مهارت خارجی را به طور همزمان برای کشور ایران فراهم می آورد اگرچه یک کاهش علاقه به سرمایه گذاری در ایران در میان سرمایه گذاران خارجی به دلیل مسائل و مشکلات ناشی از قانون اساسی ایران و تحریم های اعمال شده بر ایران در این میان وجود دارد. به دلیل عدم وجود حجم کافی از اطلاعات آکادمیک مربوط به قراردادهای خدماتی بای بک در ایران که بتوانند مورد استفاده واقع شوند این مقاله سعی داشته است مفهومی از چهارچوب اصول کلی قراردادهای بای بک در ایران را از طریق به تصویر کشیدن حقوق و تعهدات مربوط به پیمانکار و کارفرما فراهم آورد تا سرمایه گذاران خارجی بتوانند با آگاهی کامل وارد یک معامله ی بای بک در ایران شوند.

فهرست منابع

۱. کلایوام، اشمیتوف، حقوق تجار بین الملل، جلد اول. ترجمه دکتر بهروز اخلاقی. انتشارات سمت. چاپ اول ۱۳۸۷.
۲. نفت توسعه دیر هنگام و انقلاب، ترجمه سعید میر ترانی. انتشارات دانشگاه امام صادق (ع)، چاپ اول ۱۳۸۹.
۳. اقتصاد انرژی. ترجمه سید جعفر حسینی و جلال دهنوی. انتشارات دانشگاه امام صادق (ع) چاپ اول ۱۳۹۰.
۴. مدیریت قراردادهای بین المللی. ترجمه محمد رضا اربابی. انتشارات قرارگاه سازندگی خاتم الانبیاء (ص) چاپ اول ۱۳۸۹. جلد اول.
۵. اصول قراردادهای بازرگانی بین المللی. ترجمه محمد علی نور. انتشارات گنج دانش. چاپ اول ۱۳۷۸.